

บทที่ 8

ปัญหาและแนวโน้มของการศึกษาไทย

บทที่ 8

ปัญหาและแนวโน้มของการศึกษาไทย

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 5 ปีหลัง ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมือง และสภาพแวดล้อมตลอดจนในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประชาคมโลก ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าว ได้นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของการพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ด้าน แต่ขณะเดียวกัน ก็ส่งผลกระทบต่อในทางตรงกันข้ามหลายประการ ซึ่งหากมิได้มีการเตรียมการวางรากฐานสำหรับการแก้ปัญหาไว้ตั้งแต่แรก ปัญหาเหล่านี้อาจทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศ

8.1 ปัญหาของการศึกษาไทยและแนวทางการแก้ปัญหา

ปัญหาการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันโดยส่วนรวมมีปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการขาดเอกภาพในระบบบริหารการศึกษา

เนื่องด้วยงานด้านการศึกษาของประเทศไทย อยู่ภายใต้การดูแลควบคุมของหลายกระทรวง และรัฐมนตรีว่าการแต่ละกระทรวงมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหาร บังคับบัญชาและสั่งการงานในกระทรวงที่รับผิดชอบจึงเป็นเหตุให้การบริหารการบังคับบัญชาและการสั่งการไม่ประสานสัมพันธ์และลักลั่นกันได้ ดังนั้น การดำเนินการจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งบุคลากรด้านการศึกษาไม่ได้รับการพัฒนาและการให้สวัสดิการก็ไม่ทัดเทียมกัน

2. ปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษา

1. ความเสมอภาคทั้งด้านโอกาส ระดับคุณภาพทางการศึกษา ยังไม่มีเท่าที่ควร จำนวนผู้ได้รับการศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษามีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เมื่อเทียบกับประชาชนวัยเรียน จำนวนผู้ได้รับการศึกษาระดับต่าง ๆ ระหว่างประชากรในเมืองกับชนบทก็แตกต่างกันมากสัดส่วนผู้มีโอกาสทางการศึกษาไม่สัมพันธ์กับการกระจายของประชากร

เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 5 การกระจายของประชากรมีดังนี้

ประชากรทั่วราชอาณาจักร	50,583,105 คน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	17,638,044 คน
ภาคเหนือ	10,281,026 คน
ภาคใต้	6,299,876 คน
ภาคกลาง	11,189,297 คน
กรุงเทพมหานคร	5,174,682 คน

ที่มา กองทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

สิ่งที่น่าสังเกต

1.1 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มีมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วประเทศอยู่ 12 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนของประชากรเท่ากับ 1 : 4 ล้านคน และสามารถมองเห็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาเป็นรายภาคดังนี้

ภาค	สัดส่วนมหาวิทยาลัยต่อประชากร
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1 : 18 ล้าน
เหนือ	1 : 10 ล้าน
ใต้	1 : 6 ล้าน
ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร	1 : 1.7 ล้าน

1.2 ในจำนวนมหาวิทยาลัย 12 แห่ง มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นใหม่และมีความพร้อมไม่สูงนัก คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ต้องแบกรับรับผิดชอบงานตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติ สถาปนาตนเองซึ่งมีสาระเหมือนกันทั้งประเทศในสัดส่วน 1 ใน 3, 1 ใน 5 และ 1 ใน 8 ตามลำดับ

1.3 ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง คือ ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีประมาณ 9 ล้านคนหรือกึ่งหนึ่งของประชากรในภาค ใกล้เคียงกับประชากรภาคเหนือ มากกว่าประชากรภาคใต้ทั้งภาค มากกว่าประชากรในกรุงเทพมหานครถึงเท่าตัว ขณะที่กรุงเทพมหานครมีมหาวิทยาลัยรับผิดชอบทาง

วิชาการในสัดส่วน 1 : 6 แสนคนนั้น พื้นที่ดังกล่าวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีมหาวิทยาลัยกระทำหน้าที่นำร่องทางวิชาการเลย

ความไม่เสมอภาคด้านโอกาสและคุณภาพทางการศึกษาดังยกมา ไม่ได้มีผลเพียงแต่สร้างความไม่เป็นธรรมในสังคมเท่านั้น แต่ยังมีผลให้

1.3.1 มีการอพยพท้องถิ่นของปัญญาชนสูง

1.3.2 สร้างปัญหาด้านความแออัดในย่านนครหลวง และปัญหาสังคมอื่น ๆ

1.3.3 ทำให้งานพัฒนาชนบทของชาติมีประสิทธิภาพต่ำ เพราะไม่สามารถสกัดการไหลเข้าสู่พื้นที่ที่เจริญแล้วของประชากรได้ จะยังมีเหลือเฝ้าพื้นที่อยู่ก็เฉพาะประชากรผู้ไม่เข้าข่ายได้รับโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีคุณภาพเชิงผลิตต่ำ

1.3.4 เป็นตัวการก่อให้เกิดปัญหาเงินฝืดในชนบท และเงินเฟ้อในเมือง ประชากรวัยเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูงพอ จะเรียกร้องและแสวงหาการศึกษาที่มีคุณภาพดีกว่า จะอพยพเข้ามาในย่านที่เจริญกว่าเพื่อให้โอกาสทางการศึกษา ต้องใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในอัตราที่สูงกว่าคนในเมืองเอง การระดมเพื่อการออมหรือการลงทุนในชนบทไม่อาจทำได้

2. การจัดการศึกษาพิเศษแก่ประชากรที่ด้อยความสามารถและขาดโอกาสทางการศึกษาไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริง ผลการสำรวจพบว่า ประชากรวัยเรียนทั้งประเทศมีอยู่ประมาณ 25 ล้านคน มีเพียงประมาณ 12 ล้านคนเท่านั้นที่มีโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน การบริการทางวิชาการที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกระทำอยู่ จะถึงมือในประชาชนประมาณ 8 แสนคนหรือร้อยละ 6 ของประชากรที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2539 : 184 - 186)

3. ปัญหาคุณภาพทางการศึกษา

การจัดการศึกษาในเวลาที่ผ่านมา ถูกเร่งรัดให้ค้ำึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพเมื่อปีการศึกษา 2527 สำนักงานทดสอบทางการศึกษา ได้ประเมินสัมฤทธิ์ผลการเรียนทุกรายวิชา ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

เขตการศึกษา	ไทย	คณิต	สปช	กพอ	สตน	ค่าเฉลี่ย
1	4	6	2	7	5	4
2	13	13	12	12	10	13
3	3	4	5	3	4	3
4	8	8	6	13	13	9
5	5	5	4	5	6	5
6	5	7	7	4	9	7
7	10	11	10	9	8	9
8	7	9	9	8	2	8
9	11	10	11	10	10	11
10	9	2	8	6	7	6
11	12	12	13	13	11	12
12	2	3	3	3	2	3
กทม.	1	1	1	1	1	1

ที่มา สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดังตารางยกมา ได้จากการประเมินความรู้ความเข้าใจและความสามารถ เป็นรายกลุ่มมวลประสพการณ์ ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตการศึกษาใช้เครื่องมือประเมินอันเดียวกัน นำมาหาลำดับเป็นรายกลุ่มประสพการณ์และหาค่าเฉลี่ยรวม

มีตารางแสดงสัมฤทธิ์ผลการเรียนในกลุ่มทักษะอันเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ ที่แบ่งตามภาคภูมิศาสตร์ ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่น่าสนใจดังนี้

ภาค	เลขคณิต	ภาษาไทย	คะแนนสัมฤทธิ์
กรุงเทพมหานคร	23.71	49.10	96.52 (60.33)
ภาคกลาง	21.97	44.78	88.73 (55.46)
ภาคเหนือ	19.17	38.19	76.53 (47.83)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16.35	33.84	66.55 (41.59)
ภาคใต้	20.24	40.19	80.68 (50.68)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

จากตารางทั้ง 2 ที่ยกมาแสดงจะเห็นว่า การกระจายคุณภาพทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรพื้นฐานที่เห็นได้อย่างมีนัยสัมพันธ์ อาทิ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และความเจริญด้านบริการของรัฐ เป็นที่น่าสังเกตว่าภาคหรือพื้นที่ที่มีคนอยู่กันหนาแน่น คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ มีสัมฤทธิ์ผลการเรียนต่ำที่สุดและต่ำตามลำดับแสดงว่า จำนวนประชากรมากน้อย ไม่ใช่ตัวแปรที่มีนัยสัมพันธ์ต่อสัมฤทธิ์ผลการเรียนดังกล่าว

แผนภูมิแสดงความสามารถพื้นฐานด้านภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาทั่วราชอาณาจักร ที่ทำการสำรวจเมื่อปีการศึกษา 2527 ต่อไปนี้ จะให้ความกระจ่างถึงตัวแปรข้างเคียงค่อนข้างชัดเจน

20			ฉะเชิงเทรา	นนทบุรี	
19			ชุมพร	ภูเก็ต	
18			ประจวบคีรีขันธ์	สมุทรสงคราม	
17			ลำพูน	จันทบุรี	
16			นครสวรรค์	เพชรบุรี	
15			พัทลุง	สิงห์บุรี	
14	นครราชสีมา		สงขลา	ปทุมธานี	
13	สุรินทร์	สตูล	สุราษฎร์ธานี	กาญจนบุรี	
12	ร้อยเอ็ด	สุโขทัย	ตาก	สมุทรสาคร	
11	บุรีรัมย์	ลำปาง	ชัยนาท	ระนอง	
10	เลย	เพชรบูรณ์	ลพบุรี	ราชบุรี	
9	นราธิวาส	นครนายก	พิจิตร	พะเยา	
8	อุบลราชธานี	อุดรดิตถ์	พิษณุโลก	อ่างทอง	
7	ยโสธร	ยะลา	ตรัง	แพร่	
6	นครพนม	น่าน	นครศรีธรรมราช	สระบุรี	
5	ขอนแก่น	อุทัยธานี	กำแพงเพชร	ตราด	
4	ชัยภูมิ	อุดรธานี	แม่ฮ่องสอน	เชียงใหม่	ชลบุรี
3	หนองคาย	ปราจีนบุรี	มหาสารคาม	สุพรรณบุรี	นครปฐม

2	กาฬสินธุ์	สกลนคร	กระบี่	พระนครศรีอยุธยา	ระนอง
1	ศรีสะเกษ	ปัตตานี	เชียงราย	พังงา	สมุทรปราการ
	ต่ำกว่า 14.01	14.01 - 16.00	16.01 - 18.00	18.01 - 20.00	20.01-

ที่มา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1. สิ่งที่น่าสังเกตคือ ความสามารถพื้นฐานด้านภาษาไทยของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเกาะกลุ่มอยู่ต่ำกว่า 14.01 แทบทั้งหมด เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง เพราะภาษาไทยคือสื่อประชาสัมพันธ์ที่ใช้กันอยู่ทั่วประเทศ และเป็นพื้นฐานการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ด้วย

2. ปัญหาการตกซ้ำชั้นยังเป็นปัญหาสำคัญระดับประถมศึกษาอยู่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่มีนโยบายและไม่ส่งเสริมให้มีการตกซ้ำชั้น ขณะเดียวกันก็ได้กำหนดกระบวนการบริหารทางวิชาการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวไว้แล้ว การที่มีเด็กตกซ้ำชั้นอาจมองได้เป็น 2 ประเด็นคือ

2.1 เด็กมีปัญหาเรื่องเวลาเรียน เนื่องจากการประเมินผลด้านอื่น ๆ นั้นถึงผู้เรียนจะไม่ผ่าน ก็ยังมีเกณฑ์ให้เลื่อนชั้นได้โดยให้การซ่อมเสริม แต่เกณฑ์เวลาเรียนเป็นเกณฑ์ตายตัว เมื่อผู้เรียนมีเวลาเรียนไม่พอตามที่ระเบียบประเมินผลระบุไว้ก็จะมีสิทธิ์รับการประเมินเพื่อเลื่อนชั้น ปัญหาเด็กตกซ้ำชั้นกรณีนี้มีอยู่มากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากบิดามารดามีการอพยพเข้าและออกจากพื้นที่บ่อย

2.2 เด็กมีปัญหาการเรียนจริง กรณีที่ครูให้เด็กซ้ำชั้นประเด็นนี้ หมายความว่าได้มีการประเมินผลแล้ว และให้ทำการซ่อมเสริมแล้ว แต่ไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด เนื่องจากการซ่อมเสริมไม่ได้กำหนดประเมินไว้ โดยพฤตินัยแล้ว ครูจะทำการสอนซ่อมเสริมและประเมินจนกว่าจะผ่าน ถ้ามีเด็กซ้ำชั้นเพราะประเด็นนี้ ก็หมายความว่า ครูได้ทำการสอนซ่อมเสริมแล้วและประเมินแล้วหลายครั้ง แต่ไม่ผ่าน คงจะเป็นกรณีปัญหาที่เกิดกับเด็กมีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจผิดปกติเป็นส่วนใหญ่

3. การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่ได้รับความสนใจจากผู้เรียนเท่าที่ควร ความลึกซึ้งของการศึกษาที่กระทำอยู่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจ

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นสายการศึกษาที่ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้เรียนทันกับความเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวของโลกเท่านั้น แต่เป็นศาสตร์สายตรงที่มีผลต่อการพัฒนา

ด้านรูปธรรมของประเทศ แนวโน้มการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานคือการพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น การที่ผู้เรียนไม่ให้ความสนใจต่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงไม่เพียงแต่ทำให้มาตรฐานการศึกษาขั้นต่ำในแขนงดังกล่าวของประเทศต่ำลง แต่รวมถึงคุณภาพแรงงานที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศก็ด้อยไปด้วย

4. การผลิตครูจำเป็นต้องลดปริมาณลง ต้องผลิตครูตรงตามสายอาชีพที่สถานศึกษาหรือผู้ใช้ครูต้องการ

จากการที่รัฐบาลเอากำไรการผลิตครูไปใช้แก้ปัญหาเด็กไม่มีที่เรียน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 4 และต้นระยะที่ 5 ก่อให้เกิดปัญหาด้านแรงงานสัมพันธ์มากมาย เนื่องจากการผลิตครูเป็นการผลิตแรงงานเฉพาะกิจ มีความรู้ความชำนาญเฉพาะการเรียนการสอน จะนำแรงงานประเภทนี้ไปใช้ในระบบผลิตอย่างอื่นไม่ได้ เพราะมีกฎหมายระบุและรับรองวิชาชีพไว้ชัดเจน การผลิตครูจึงเปรียบได้เหมือนการนำไม้ซุงมาแปรรูปเป็นเตียงนอนได้จำนวนมาก ขณะที่ตลาดมีความต้องการโต๊ะรับประทานอาหาร การลงทุนลงแรงผลิตครูไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการสูญเสียด้านการลงทุนเท่านั้น แต่เป็นการนำซุงมาแปรรูปเป็นวัตถุที่ตลาดไม่ต้องการ ซุงที่ยังไม่แปรรูป กับเตียงซึ่งทำจากซุงที่แปรรูปแล้วแต่ไม่มีคนต้องการ อะไรมีค่ามากกว่ากัน (เจริญ ไวรวิจกุล, มปป. : 187 - 191)

4. ปัญหาการศึกษาและการมีงานทำ

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาการศึกษาและการมีงานทำแล้ว มักสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวพันเชื่อมโยงกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ดังนี้

4.1 ปัญหาอันสืบเนื่องจากหลักสูตรเก่า

แต่เดิมหลักสูตรการศึกษาไม่ว่าในระดับประถมศึกษา หรือระดับมัธยมศึกษา มักจะเน้นเนื้อหาสาระในวิชาสามัญเป็นสำคัญมากกว่าเน้นการฝึกหัดการปฏิบัติทางด้านวิชาชีพ ทำให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ขาดความรู้พื้นฐานทางด้านวิชาชีพ และไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ ทำให้มีปัญหาในเรื่องการมีงานทำหรือปัญหาการว่างงาน เป็นต้น

4.2 ปัญหาด้านกำลังแรงงาน

เนื่องจากประชากรไทย มีอัตราการเพิ่มอย่างรวดเร็วจาก 26.6 ล้านคน เป็น 34.4 ล้านคนในปี 2513 แม้ว่าในช่วงปี 2515 - 2519 การเพิ่มของประชากรประมาณปีละ 8.7 แสนคนหรือร้อยละ 2.7 ต่อปีก็ตามในปี 2524 มีประชากรเพิ่มเป็น 48 ล้านคน และในขณะนี้ประชากรไทยมีประมาณ 60 ล้านคนแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่กระทบถึงด้านกำลังแรงงานด้วย

4.3 ปัญหาค่านิยมปริญญา

ปัจจุบันความคิดในเรื่องการศึกษาเพื่อเข้ารับราชการหรือทำงานให้เจริญก้าวหน้าก็ยังคงเป็นค่านิยมอยู่ เพราะถือว่าการศึกษเป็นปัจจัยช่วยยกฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคลให้สูงขึ้น ทั้งนี้ เพราะผู้ที่เรียนระดับสูงหรือผู้จบชั้นปริญญา ย่อมมีโอกาสหางานทำได้ง่ายกว่าผู้จบการศึกษาระดับต่ำ และมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานดีกว่าด้วย

4.4 ปัญหาการให้เอกชนร่วมจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ

เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบัน นับว่ามีปัญหาในเรื่องการมีงานทำอยู่มาก ปัญหากำลังแรงงานที่ขาดฝีมือก็ดีล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยกันเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น แม้ว่ารัฐจะพยายามจัดการศึกษาเกี่ยวกับอาชีวศึกษา และการฝึกอาชีพทั้งในระบบโรงเรียน และนอกโรงเรียนก็ตามแต่ก็ยังไม่ทั่วถึง และก็จะได้พยายามหามาตรการให้เอกชนเข้าร่วมรับภาระช่วยจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพก็ตาม มักจะได้รับความร่วมมือน้อย และส่วนใหญ่จะทำในรูปของธุรกิจเป็นสำคัญ จึงทำให้การอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพยังไม่สามารถขยายกว้างขวางและทั่วถึงในหมู่ประชาชนได้เท่าที่ควร

5. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

เนื่องจากประชากรในวัยเรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งประชากรเหล่านี้ไม่มีโอกาสจะกลับเข้าไปศึกษาในระบบโรงเรียนได้อีก การที่จะช่วยพัฒนาประชากรเหล่านี้ให้มีความรู้ความสามารถสูงขึ้น และมีวิชาชีพ จำเป็นต้องอาศัยการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งอาจจัดในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ แต่ไม่สามารถบริการให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง

6. ปัญหาการพัฒนาด้านศีลธรรม จรรยา

ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องพัฒนาประชากรในชาติให้เป็นผู้มีความสามารถทางสติปัญญา มีระเบียบวินัย มีความอดทนเสียสละเพื่อส่วนรวมไม่เอาตัวเอียงเปรียบต่อผู้อื่น อุทิศตนและรับผิดชอบในหน้าที่อย่างสุดความสามารถมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ แต่ปัจจุบันคุณลักษณะดังกล่าวยังขาดอยู่ในหมู่ประชาชนคนไทยเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัญหาการอบรมและปฏิบัติทางด้านศีลธรรม จรรยา เรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว แต่ก็ยังขาดการปฏิบัติอย่างจริงจัง

7. ปัญหาการปรับปรุงหลักสูตรตำราและการอบรมครู

ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับประถมและมัธยมศึกษาให้สอดคล้องเป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การจัดพิมพ์และจำหน่ายจ่ายแจกหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบและคู่มือครูในบางวิชา ผลิตได้ไม่ทันเวลาโรงเรียนเปิดเทอม ทำให้เกิดความยุ่งยากลำบากแก่นักเรียนผู้ปกครอง และผู้บริหารการศึกษาทั่วไป

8. ปัญหาการศึกษาตลอดชีวิต

ชีวิตคือการต่อสู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด (Life is struggle with no end) การศึกษาคือการเรียนรู้คุณค่าของชีวิต วิธีสร้างชัยชนะให้แก่ชีวิต การศึกษาจึงต้องมีอยู่คู่ชีวิต ภาวะหลงลืมที่มีอยู่มากมายกับผู้จบประโยคประถมศึกษาไปแล้วเป็นเวลาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจะไม่มี ถ้ามีการศึกษาตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้ การจะพัฒนาสังคมให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของโลกต้องพัฒนาคน การพัฒนาคนกระทำได้โดยการให้การศึกษา

9. ปัญหาการศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจคือการเพิ่มผลผลิตทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ พร้อมกันนั้นก็ให้มีการลดต้นทุนการผลิต กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่พัฒนาตัวป้อนก่อนนำเข้าสู่ระบบผลิต อันสำคัญยิ่งคือคน ปรัชญาการผลิตแรงงานที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจคือ ต้องผลิตอย่างประหยัดและให้แรงงานที่ผลิตได้มีคุณภาพตรงตามแผนผลิตเศรษฐกิจปัจจุบันต้องการ

10. ปัญหาการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม

ระบบการศึกษากับระบบสังคมไม่เกือกลกัน บางคนกล่าวว่า การย่างก้าวเข้าไปในโรงเรียน เหมือนกับการย่างเข้าไปสู่โลกอีกโลกหนึ่ง การดำเนินการกิจกรรม พฤติกรรมโรงเรียน ทฤษฎี หลักการและวิธีการที่โรงเรียนนำมาใช้ เป็นคนละสภาพกับที่สังคมต้องการและที่สังคมกระทำอยู่ สร้างความสับสนแก่ผู้เรียน อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมที่โรงเรียนกระทำอยู่ เป็นหนึ่งในหลาย ๆ สิ่งที่เป็นปัญหาของสังคม อาทิ

1. การศึกษาที่ไม่มีวันสิ้นสุด ทำลายอุดมการณ์การปกครองที่ไม่ประสงค์ให้คนอพยพทิ้งถิ่น แต่เพราะการศึกษาไม่ทั่วถึง ไม่สร้างความเป็นธรรมทั้งด้านโอกาสและคุณภาพ ทำให้คนต้องอพยพเข้าไปในเมืองเพื่อสร้างโอกาสและแสวงหาการศึกษาที่มีคุณภาพกว่า เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับทฤษฎีป่าล้อมเมือง อันเป็นหลักการของลัทธิการปกครองตรงกันข้าม
2. การศึกษาถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือแบ่งชนชั้น ลูกพ่อค้า ข้าราชการได้ศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ลูกชานาและประชาชนผู้มีฐานะยากจนศึกษาในโรงเรียนเอกชน เป็นการทำลายสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนได้รับการคุ้มครอง
3. การศึกษาทำลายนโนธรรมทางศาสนา คนได้รับการศึกษาคือคนที่ได้เปรียบคนอื่นในสังคมการศึกษามุ่งสอนคนให้รู้จักกิจกรรมนั้น ๆ มากกว่าสอนให้เขาเป็นคนดีเพื่อกิจกรรมนั้น ๆ สถานศึกษาบางแห่งมีปัญหาเกี่ยวกับ ขุมชน บทบาทการบริหารวิชาการของสถานศึกษาไม่ชัดเจน และจริงจัง

11. ปัญหาการศึกษาเพื่อพัฒนาพลานามัยและโภชนาการ

สุขภาพพลานามัยของประชาชนและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา โดยสามารถแยกกล่าวได้ดังนี้

1. มีเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาด้านสุขภาพมาแต่กำเนิด อันเนื่องมาจากการตั้งครรภ์และทารกบิบาลไม่ทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพ
2. ประชาชนส่วนใหญ่คือร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งเป็นพื้นที่ขาดแคลน มีปัญหาด้านโภชนาการ ทำให้เด็กแรกเกิดขาดสารวิตามินและเกลือแร่สำคัญที่จะพัฒนาระบบสมองและอินทรีย์ต่าง ๆ

3. การวางแผนพลศึกษาและสุขศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ ไม่คำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเท่าที่ควร การจัดตารางวิชาพลศึกษาไม่คำนึงถึงเวลาอันเหมาะสม ถึงจะมีผู้รู้ผู้เรียนที่เข้าใจปัญหานี้อยู่ ก็ขาดการนำหลักวิชาไปใช้อย่างแท้จริง การสอนพลศึกษาแก่เด็กแต่ละกลุ่ม ในเวลาเช้า กลางวันและบ่าย คงใช้กิจกรรมอย่างเดียวกัน ไม่คำนึงถึงอุปสรรค และสภาวะภูมิอากาศ ก่อนหรือหลังรับประทานอาหารเช้า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดเนื้อหาเป็นสำคัญซึ่งเป็นปรัชญาหลักสูตรที่เลิกใช้กันมานานแล้ว

4. กิจกรรมกีฬาและนันทนาการที่ส่วนราชการหรือผู้มีหน้าที่ทางการศึกษาจัดขึ้น ไม่มีเจตนาจะนำผลการฝึกอบรมในรอบปีที่ผ่านมามาจัดในรูปนิทรรศการ แต่เป็นการจัดที่หวังผลคือแพ้ชนะเป็นสำคัญ มาตรการซื้อตัวและกลโกงต่าง ๆ ในวงการกีฬาสร้างความมัวหมอง การกีฬาปัจจุบันไม่ได้พัฒนาคอนให้มีความน่าสนใจสูงส่งแต่อย่างใด แอบแฝงไว้ซึ่งอามิสสินจ้าง การพนัน และการเอารัดเอาเปรียบ (เจริญ ไวรวิจกุล, มปป. : 191 - 193)

12. ปัญหาทางด้านงบประมาณการศึกษา

งบประมาณการศึกษาของประเทศไทยได้เฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบันอยู่ในระดับประมาณร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดิน หรือประมาณร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ซึ่งเท่ากับการลงทุนเพื่อการศึกษาของประเทศที่กำลังพัฒนาเมื่อปี พ.ศ.2517 และเท่ากับของประเทศที่พัฒนาแล้ว เมื่อปี พ.ศ.2503 นับว่าประเทศไทยเรายังล้าหลังในด้านการลงทุนเพื่อการศึกษาอยู่มาก จึงจำเป็นต้องเพิ่มการลงทุนเพื่อให้มีโอกาสก้าวหน้าทันประเทศอื่น ๆ ในโลกโดยเร็ว

สำหรับการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ก็ปรากฏว่ายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ยังมีการใช้จ่ายเน้นหนักไปในรูปของอาคารสิ่งก่อสร้าง ส่วนในด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนในโรงเรียนมักจะไม่ใคร่มี ดังนั้น แม้จะลงทุนในด้านอาคารสถานที่และวุฒิของครูเพียงใดก็ไม่สามารถปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในตัวนักเรียนได้

13. ปัญหาการศึกษาของชนกลุ่มน้อย

การจัดการศึกษาสำหรับชนกลุ่มน้อยนั้น ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้จัดกลุ่มชนเหล่านี้สามารถพูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ รู้จักประกอบอาชีพที่เหมาะสมและตระหนักถึงความเป็นคนไทยร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ

สำหรับปัญหาการจัดการศึกษาของชนกลุ่มน้อยนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่รัฐไม่ควรจะมองข้ามและมักมีปัญหาด้านการเมืองมาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะสภาพการณ์ในปัจจุบันรอบ ๆ ประเทศยังไม่เป็นที่น่าไว้วางใจต่อความมั่นคงปลอดภัยควรจะได้รับการศึกษาติดตามถึงปัญหาทางด้านการศึกษาของชนกลุ่มน้อยอย่างแท้จริง

ดร.วิชัย ตันศิริ รองประธานกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎร ได้เขียนบทความเรื่องพระราชบัญญัติการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษาไทย (1) ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันฉบับวันที่ 8 ตุลาคม 2541 ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษา ไว้ดังนี้

ปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษา

ปัญหาที่สำคัญในการจัดการศึกษาอาจมีหลายประการ แต่ที่สำคัญควรกล่าวถึงอันดับแรก ๆ น่าจะมีดังนี้

1. ปัญหาด้านคุณภาพ

ปัญหาด้านคุณภาพมีความหมายกว้างขวาง สมัยประธานาธิบดีเรแกนของสหรัฐอเมริกาได้ตีพิมพ์รายงานของการศึกษาชื่อ "ชาติในภาวะการเสี่ยงอันตราย" (A Nation At Risk) กล่าวถึงความด้อยคุณภาพทางการศึกษาของชาติอเมริกาอย่างรวดเร็วอย่างความล้าหลังด้านมาตรฐานการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ฉะนั้นเมื่อประธานาธิบดีเรแกนริเริ่มให้มีการปฏิรูปการศึกษา เป้าหมายจึงอยู่ที่การยกมาตรฐานและคุณภาพของการเรียนการสอน โดยเฉพาะด้านวิชาการสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ในสังคมไทยก็เช่นกัน เมื่อพูดถึงคุณภาพทางการศึกษาก็หมายถึงคุณภาพและมาตรฐานการเรียนการสอนวิชาการต่าง ๆ ทุกระดับ และจะมีการอ้างอิงผลของการประเมินระดับนานาชาติว่ามาตรฐานการเรียนการสอนของไทยในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ อยู่ในอันดับที่เท่าไร เช่น ผลของการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของไทยในโครงการทิมส์ (TIMSS) ของสมาคมนานาชาติว่าด้วยการประเมินผลทางการศึกษา กล่าวได้ว่าไทยอยู่ในอันดับที่ 18 ในขณะที่สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น อยู่ในอันดับ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ แต่ถ้าถามให้ลึกลงไปว่าเหตุที่เด็กไทยได้คะแนนในอันดับท้าย ๆ นั้น จุดบกพร่องอยู่

ตรงไหน ก็จะได้คำตอบว่าจุดบกพร่องอยู่ที่การสอนที่ไม่เน้นการคิดโดยอิสระของผู้เรียน คือสอนในกรอบของความรู้ที่ปรากฏตามตัวอักษรของตำรามิได้สอนให้เข้าใจถึงที่มาที่ไปของสูตรสำเร็จเหล่านั้นและหลักความจริงที่นำมาเป็นฐานของข้อสรุป

คำว่า “คุณภาพและมาตรฐาน” ในแนวคิดที่กล่าวมานี้ จึงเป็นคุณภาพมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่ก็ยังมีแนวคิดด้านคุณภาพที่แตกต่างออกไปเช่นกัน เป็นต้นว่าแนวคิดที่จะให้ปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานรับผิดชอบระดับล่าง

นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีแนวคิดเรื่องคุณภาพการศึกษาว่าจะต้องดูที่ตัวมนุษย์ทั้งหมดที่เป็นผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพอย่างไร สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัย แล้วช่วยตนเองและรับผิดชอบต่อสังคมได้หรือไม่ เป็นผู้นำที่ดีหรือไม่ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพหรือไม่

โดยสรุป เมื่อกล่าวถึงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาความหมายจึงครอบคลุมหลาย ๆ มิติของคุณภาพ การที่กำหนดปรัชญา แนวทาง หลักสูตรการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ จึงต้องคำนึงถึงมิติต่าง ๆ ของคุณภาพที่อยู่ในความห่วงใยของสังคมดังกล่าว

2. ปัญหาความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ปัญหาสำคัญที่ปรากฏในทุกแผนพัฒนาการศึกษาอีกปัญหาหนึ่งก็คือ ปัญหาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคใหม่ ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ สังคมไทยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่ยังขาดเกณฑ์ใหม่ในการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและการเมืองสังคมไทยจะถอยไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวก็คงสายไปแล้ว และคงทำไม่ได้ แต่จะอยู่ในสังคมโลกอย่างไรโดยมีความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด แต่ไม่ว่าจุดยืนในทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของเราจะอยู่ตรงไหนเราคงปฏิเสธข้อเท็จจริงไปไม่ได้ว่าเราต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และบุคลากรด้านนี้ให้เพียงพอต่อการปรับระบบการผลิตของเราให้ทันสมัย สามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้ โดยพิจารณาศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเอง ฉะนั้นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างทักษะความรู้ของชาวไทยให้สอดคล้องกับการงานและอาชีพในสังคมยุคใหม่จึงมีความสำคัญในอันดับต้น ๆ การทุ่มเทให้เกิดการวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิตในทุก ๆ สาขาอาชีพจึงมีความสำคัญมาก

แต่ในปัจจุบันและหลายปีมาแล้ว เราก็ยังคงขาดนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยี ขาดครุวิทยาศาสตร์ ครูคณิตศาสตร์ ขาดผลงานวิจัยที่เชื่อมโยงกับระบบการผลิต ภาคอุตสาหกรรม ระบบการฝึกอบรมด้านอาชีวศึกษา และวิชาชีพชั้นสูง ขาดความเชื่อมโยงกับ ตลาดแรงงานและภาคปฏิบัติจำเป็นต้องปรับทั้งระบบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะต้องวางแผนการจัดอุดมศึกษาหรือการศึกษาระดับหลังขั้นการศึกษาพื้นฐานให้เป็นระบบที่เชื่อมโยงกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม และต้องส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจด้วย

3. ปัญหาของการกระจายโอกาสและความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา

เรื่องนี้เป็นประเด็นด้านความชอบธรรมทางสังคมที่กลไกของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีมักจะมีแนวโน้มช่วยให้ผู้เข้มแข็งได้เปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่า ช่วยให้คนที่มีความรู้ดีทางเศรษฐกิจและสังคมได้เปรียบด้านกิจการศึกษา และด้านอื่น ๆ มากกว่าผู้ยากไร้และขาดปัจจัยด้านการเงิน แต่สังคมที่มีความมั่งคั่งไปกระจุกตัวที่คนบางกลุ่ม และก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนมากขึ้นไป มักจะเป็นสังคมที่ขาดเสถียรภาพทางการเมือง ขาดพื้นฐานของสามัคคีธรรม และจะนำไปสู่การแตกแยกและความระส่ำระสายในที่สุด ฉะนั้น นโยบายของการเฉลี่ยรายได้ ลดช่องว่างระหว่างชนชั้นต่าง ๆ นอกจากจะเฉลี่ยความผาสุก ความร่มเย็นให้แก่คนทั้งชาติ และเป็นความชอบธรรมทางการเมืองแล้ว ยังเป็นนโยบายหลักของการสร้างเสถียรภาพทางการเมือง และความเป็นเอกภาพของชาติ มาตรการการเฉลี่ยรายได้ที่ไม่มีมาตรการใดที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเท่ากับมาตรการของการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มคนที่มีฐานะยากลำบากทางเศรษฐกิจ นโยบายเรื่องความเสมอภาคของโอกาสสำหรับกลุ่มคนจากชนบท จากชนชั้นเกษตรกรรมและแรงงาน กลุ่มคนพิการ ฯลฯ จึงเป็นนโยบายที่สำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง

การจะดำเนินนโยบายนี้ให้ได้สำเร็จจะต้องมีวิธีการวางแผนและจัดสรรงบประมาณโดยยึดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก เช่น ต้องเตรียมงบประมาณให้พื้นที่ที่ยากจนมากเป็นพิเศษ ต้องจัดระบบการศึกษาให้มีทางเลือกได้หลาย ๆ ทางและเชื่อมโยงกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พลาดโอกาสได้มีโอกาสเพิ่มเติมการศึกษาให้คนไทยได้สามารถเข้ามาใช้โอกาสได้ตลอดชีวิต ที่สำคัญหากจะให้โอกาสแก่คนจริงจำเป็นต้องจัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี ถึงมัธยม

ศึกษาตอนปลายให้คนทุกคนในสังคมไทย เพราะการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในสาขาต่าง ๆ ระดับวิชาชีพชั้นสูง และด้านอาชีวศึกษาระดับสูง และเป็นพื้นฐานของการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต

แนวทางแก้ไขปัญหา

1. เรื่องเอกภาพในการบริหารการศึกษา รัฐควรจะดำเนินมาตรการเพื่อก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพทั้งในด้านนโยบาย การบริหาร และการสั่งการโดยพยายามศึกษาหาทางและรูปแบบของการดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวงการการศึกษา

ในขั้นแรกนี้ อาจมอบให้คณะบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารด้านการศึกษาและด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ยอมรับรู้จักของบุคคลทั่วไป มาร่วมพิจารณาหา รูปแบบและหาแนวทางที่เป็นไปได้ ในเรื่องเอกภาพทางการศึกษาโดยเฉพาะ

2. ปรับปรุงคุณภาพและขยายการศึกษาในชนบท โดยเฉพาะในระดับเด็กวัยก่อนประถมศึกษา และการศึกษาวิชาชีพให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยที่รัฐจะต้องพัฒนางานด้านอื่น ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการสาธารณสุขไปควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้สภาพแวดล้อมมีส่วนเอื้ออำนวยต่อการเรียนของประชาชน

3. รัฐควรสนับสนุนการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท เพื่อสร้างตลาดแรงงานในท้องถิ่นให้ประชาชนมีงานทำ ขณะเดียวกันควรให้มีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมในแต่ละท้องถิ่น

4. ในด้านการบริหารงานบุคคลทั้งภาครัฐบาลและเอกชน รัฐควรให้ความสำคัญและส่งเสริมผู้ที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ให้เท่าเทียมกับผู้จบการศึกษาในระบบโรงเรียน อีกทั้งมุ่งให้เกิดความก้าวหน้าทัดเทียมกันในระบบบริหารบุคลากรทางการศึกษาด้วย

5. รัฐควรมาตรการในการส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา การอาชีวศึกษาและการฝึกวิชาชีพ รวมทั้ง สนับสนุนให้เจ้าของกิจการหรือสถานประกอบการทั้งทางด้านอุตสาหกรรม การพาณิชย์ การขนส่งสินค้า และการเกษตรกรรม ฯลฯ ได้มีส่วนช่วยฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นให้แก่คนงาน/กรรมกรเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน

6. ปรับปรุงการเรียนการสอนในด้านศีลธรรมจรรยาและความประพฤติโดยเน้นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ รวมทั้ง สนับสนุนและส่งเสริมทางด้านการกีฬาให้นักเรียน ประชาชน อย่างจริงจัง

7. ควรให้มีการอบรมครูที่จะใช้หลักสูตรใหม่ให้ทั่วถึง ต่อเนื่องและมั่นใจว่าจะนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่พึงประสงค์ รวมทั้งจัดให้มีการวางแผนการผลิต การพิมพ์และการจัดส่งให้ถึงครู และนักเรียนได้ทันกำหนดเวลาเรียน

8. ในด้านการฝึกหัดครูปรับปรุงหลักสูตรและจัดหาประสบการณ์ให้นักเรียน ครูที่จะจบการศึกษา มีความสามารถและมั่นใจในการสอนตามหลักสูตรใหม่

9. รัฐควรเพิ่มงบประมาณเพื่อการศึกษาให้สูงขึ้น การพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาควรจัดให้ได้สัดส่วนกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศและการกระจายการจัดสรร ทรัพยากรให้เสมอภาคกันจัดให้มีการวางแผน ทั้งระดับจังหวัดและส่วนกลาง ที่เน้นกระบวนการต่อเนื่อง ทั้งระบบขจัดความฟุ่มเฟือยในเรื่องการใช้อาคารสถานที่ มุ่งเน้นปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์สูงสุด

10. กำหนดนโยบายที่แน่นอนเกี่ยวกับการศึกษาของชนกลุ่มน้อย ทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ รวมทั้งผู้อพยพจากอินโดจีน โดยคำนึงถึงความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ เป็นสำคัญ

8.2 ทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทย

ความมีประสิทธิภาพ ความมีคุณภาพ และความเป็นเลิศในการประกอบภารกิจจะช่วยให้อุดมศึกษาเป็นกลไกกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ พร้อมกันหลีกเลี่ยงภัยคุกคามจากแนวโน้มที่ไม่พึงปรารถนาต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน การกระจายโอกาส และความเสมอภาคจะช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและสังคม และช่วยทำให้ฐานการผลิตทางเศรษฐกิจในระดับมหานชนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ ภารกิจหลักทุกประการของอุดมศึกษาในอนาคต จะต้องมียุคคุณลักษณะของความเป็นสากล และมีส่วนส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลก บุคลากรอุดมศึกษาพึงมีโลกทรรศน์สากลและมีมาตรฐานในการทำงานในระดับนานาชาติ ทั้งนี้ เมื่อได้มีการพัฒนาบทบาทภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในด้านการสอน การวิจัยการพัฒนาเทคโนโลยี การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลป

วัฒนธรรมไปอย่างเหมาะสมแล้วระบบอุดมศึกษาไทยควรจะเป็นระบบที่มีความหลากหลาย และความคล่องตัว โดยที่องค์กรและสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถแสวงหา และพัฒนาฐานหน้าที่ที่เหมาะสมของตนเองในระบบได้อย่างเหมาะสมมีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว และสามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในการนี้ การแข่งขันและการปรับตัวอย่างอิสระของสถาบันอุดมศึกษาทั้งปวงควรจะปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ดังนั้น เสถียรภาพการดำรงอยู่ และความเจริญก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาจึงจะขึ้นอยู่กับผลงาน และประสิทธิภาพเป็นสำคัญ ทั้งนี้ สำหรับภารกิจแต่ละด้านของสถาบันอุดมศึกษานั้น ฟังมี ทิศทางการพัฒนาและปรับปรุงที่สำคัญดังนี้

1. ทิศทางการสอน

ในด้านการสอนนั้นมีหลักการสำคัญได้แก่ การมุ่งให้ภารกิจด้านการสอนของสถาบันอุดมศึกษามีความยืดหยุ่นและความหลากหลายยิ่งขึ้นทั้งในเชิงวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการ ตลอดจนเนื้อหา เพื่อให้สามารถสนองตอบความต้องการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมการให้โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา และพัฒนาระบบและวิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีการสอน เพื่อให้สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ความรู้และข่าวสารข้อมูลออกไปสู่ประชาชนในวงกว้างโดยมุ่งให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญในการชักนำให้เกิดความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและหลีกเลี่ยงภาวะชะงักงันในเส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในการนี้กลุ่มเป้าหมายอุดมศึกษาจะมีความหลากหลายยิ่งขึ้น ครอบคลุมทั้งกลุ่มเป้าหมายก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานและกลุ่มเป้าหมายในตลาดแรงงาน รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ หรือระบบความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ประชาชนระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรอื่น ๆ ทั้งในภาคการศึกษา ภาคสื่อมวลชน ภาคพัฒนาชุมชน ฯลฯ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสามารถในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นสื่อไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ และสาระข้อมูลที่ตรงต่อความต้องการของสังคมมากขึ้น กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา ต้องถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งขึ้นกว่าเดิม และจะต้องมีการพัฒนาองค์กรและทรัพยากรขึ้นมารองรับการขยายตัวของงานด้านนี้

ในขณะที่เดียวกันเงื่อนไขการได้รับโอกาสทางการศึกษาต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้โอกาสแก่ผู้ที่ด้อยโอกาส ให้สามารถมีโอกาสนในการได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างทัดเทียมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ลักษณะวิธีการเรียนที่เหมาะสมสำหรับคนจำนวนมาก อาทิ การศึกษาทางไกล หรือการเรียนด้วยตนเอง โดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยเป็นรูปแบบที่สถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับการสอนในรูปแบบเดิม ที่ยังคงความสำคัญอยู่

ในส่วนของสาระของการศึกษาอบรมจำเป็นต้องเน้นการคิด และใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์กระตุ้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์และการวิพากษ์วิจารณ์ การศึกษาเนื้อหาที่อิงองค์ความรู้ท้องถิ่นและสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการฝึกฝนทักษะในการแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้รับการศึกษามีศักยภาพเพียงพอแก่การดำรงชีวิต และการปรับตัวในโลกของความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลง หลักสูตรและการเรียนการสอนรูปแบบใหม่อื่น ๆ เช่น หลักสูตรสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ หลักสูตรการศึกษานานาชาติ ตลอดจนระบบการเรียนการสอนภาษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนายิ่งขึ้น เพื่อสร้างเสริมการพัฒนากำลังคนที่มีความเป็นสากล และมีความเท่าทันในการแข่งขันกับต่างประเทศมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์จะต้องขยายตัวให้ทันต่อความต้องการกำลังคนระดับสูงของประเทศเพื่อเป็นฐานของการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีขั้นสูงใช้เองในประเทศ บัณฑิตศึกษาในรูปแบบที่ยังไม่มีมาก่อน เช่น การศึกษาเฉพาะเรื่องหลังปริญญาเอกควรจะได้รับ ความสนใจจากสถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความพร้อมและทวีจำนวนขึ้นต่อไป

2. ทิศทางด้านการศึกษาวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยี

สำหรับภารกิจการวิจัย ควรเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่กับการสนองตอบความต้องการทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศ ทั้งนี้ แนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เร็วเกินคาดทำให้ความต้องการพึ่งตนเองของประเทศ ในด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จะรองรับการพัฒนาภาคการผลิตเพิ่มสูงขึ้นตามกัน สถาบันอุดมศึกษาในฐานะแหล่งรวมนักวิชาการระดับสูงจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีขั้นสูงในอัตราเร่ง โดยมุ่งเน้นความเป็นเลิศและความสอดคล้องกับสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในการนี้ การพัฒนาองค์กร

และกำลังคนด้านการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่ต้องมีขึ้นโดย อาศัยนโยบายและการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาจะต้อง มีนโยบายและแผนการวิจัยที่ชัดเจนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ในการพัฒนาองค์กร กำลังคน การระดมเงินทุน ตลอดจนทิศทางการวิจัยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสถาบัน และสามารถตอบสนอง ความต้องการภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

การวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาต้องเน้นการวิจัยประยุกต์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่มีรูปแบบซับซ้อนขึ้น เช่น การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ ใช้ทุนปัญญามากกว่าทุนแรงงานหรือวัตถุดิบ การวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ตลอดจน การฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยีการ เกษตรเป็นต้น และในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญสูงขึ้นแก่การวิจัยพื้นฐาน โดยมุ่งให้การ พัฒนาการวิจัยพื้นฐานในสาขาต่าง ๆ เป็นฐานนำไปสู่การวิจัยประยุกต์ที่มีประสิทธิภาพและ สร้างความสามารถในการพึ่งตนเองด้านองค์ความรู้ของประเทศได้อย่างแท้จริงในระยะยาว

นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทสูงขึ้นในเรื่องการวิจัยเชิงนโยบาย และการวิจัยในกลุ่มสังคมศาสตร์ที่มุ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนา และให้ทาง เลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาประเทศที่เอื้อประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจสังคมและสภาพ แวดล้อม

3. ทิศทางการบริการวิชาการ

ภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งจะทวีความสำคัญในอนาคตได้แก่ ภารกิจในด้านการ บริการวิชาการ โดยที่สภาพความต้องการข่าวสารข้อมูลที่เพิ่มมากขึ้นในสังคม ตลอดจนกลุ่ม เป้าหมายของอุดมศึกษาในอนาคตที่หลากหลายยิ่งขึ้นครอบคลุมบุคคล และองค์กรทุกระดับชั้น สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทด้านการบริการวิชาการจะเป็นกิจกรรมที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนา สภาพสังคม สารสนเทศ และการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งอำนวยความสะดวกทั้งใน แก่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษา จะก้าวไปสู่การให้บริการวิชาการในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น องค์กรบริการวิชาการรูปแบบใหม่ ๆ ที่ตอบสนองจุดประสงค์และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ควรได้รับการพัฒนา เช่น องค์กรเพื่อการ บริการชุมชนและชนบท องค์กรการศึกษาต่อเนื่อง องค์กรบริการสารสนเทศ องค์กรที่ปรึกษาทาง

วิชาการ อุทยานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยที่สถาบันอุดมศึกษาควรมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อสร้าง
ดุลยภาพที่เหมาะสมระหว่างการให้บริการภาคธุรกิจอุตสาหกรรมกับการบริการแก่ประชาชนทั้ง
ในสังคมเมืองและชนบท

นอกจากนี้การให้บริการวิชาการบางประเภท ควรจะเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญยิ่ง
ของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะการให้บริการวิชาการแก่กลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังซื้อสูง เช่น
ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันบริการวิชาการประเภทอื่น ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาควร
เป็นบริการที่สามารถเลี้ยงตนเอง โดยมีการคิดอัตราค่าธรรมเนียมที่สะท้อนต้นทุนการดำเนินงาน
ที่แท้จริงมากขึ้น การลงทุนและดำเนินการร่วมกับเอกชน ในงานบริการวิชาการบางประเภท
โดยเฉพาะการจัดตั้งวิสาหกิจทางเทคโนโลยีเพื่อให้บริการทั่วไป เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ควร
ได้รับความสนใจและพัฒนาให้มีมากขึ้น ทั้งนี้รวมถึง การตั้งองค์การบริหารวิชาการบางประเภท
ร่วมกันบริษัทนานาชาติ ความร่วมมือในลักษณะผู้ให้แก่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจต่ำกว่าการตั้งศูนย์ฝึกอบรมและศูนย์แห่งความเป็นเลิศในบางสาขาที่มีความพร้อม
เพื่อให้บริการวิชาการในระดับภูมิภาคและนานาชาติ เป็นต้น

4. ทิศทางด้านการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเป็นภารกิจที่จะ
ครอบคลุมความหมายที่กว้างขึ้นในอนาคต เนื่องจากแนวโน้มการผสมผสานทางวัฒนธรรมและ
การมีส่วนร่วมในประชาคมโลกในด้านเศรษฐกิจสังคมที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้การทำนุบำรุงศิลป
วัฒนธรรมของสังคมไทยเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาอย่างมีเอกลักษณ์และความสมดุลย์
ในการนี้การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไม่ควรถูกจำกัดอยู่แต่การอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม
ไทยเท่านั้น แต่ควรหมายถึงการศึกษาให้เข้าใจความเป็นไทยอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การ
ประสานความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมในประชาคมโลกอย่างมีเอกลักษณ์และ
ศักดิ์ศรี การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจะหมายรวมไปถึงการเสริมสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมที่
พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับบุคคล องค์กร และสังคม อันเป็นวัฒนธรรมและค่านิยมที่กลั่นกรองให้
สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้การสร้างบรรยากาศทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดม
ศึกษาโดยอาศัยการจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมนักศึกษาตลอดจนการจัดการเรียนการ